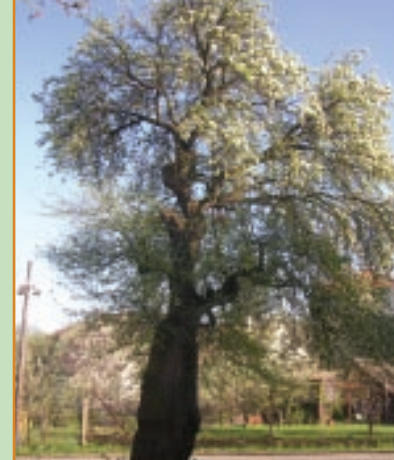

STROMY TIŠNOVSKA

Výběr z ankety Strom Tišnovska 2005–2007

Tato brožura byla financována z projektu Doplnění sítě EVVO JMK

Putování za krásnými stromy Tišnovska

Město Tišnov je zeleným srdcem svého regionu, který vyniká rozmanitostí a ojedinělými přírodními krásami. Stromy i stromořadí tvoří v krajině významné body i linie, jimiž kráčíme tišnovskému regionu vstříc. Stromy se svými příběhy nás zvou na pouť, během které se můžeme přiblížit duchu krajiny, vesnic i měst rozestých mezi hradem Veveří a Brněnskou přehradou na jihu, údolím Bílého potoka na západě, Dražanskou vrchovinou na východě a perněstajnským panstvím na severu.

Členové občanského sdružení Za sebevědomé Tišnovsko a komise životního prostředí Městského úřadu v Tišnově si uvědomují význam i krásu stromů v naší krajině, pečují o stromy staré a sázejí nové. Jednou z aktivit je zapojení nás všech do pátrání po možná trochu zapomenutých nebo naopak velebených stromech naší krajiny nebo našich obcí. Tato publikace vznikla díky třem ročníkům ankety Strom Tišnovska, probíhající jako součást Dne stromů v letech 2005–2007, kdy mohl kdokoli navrhnout „svůj strom“ nebo skupinu stromů a přiblížit všem jeho příběh nebo historii. Vítězové jednotlivých ročníků pak soutěžili v celostátním kole ankety Strom roku a dostali se tak do širšího povědomí. Stromy, které poznáváme díky naší anketě, umožňují pohlédnout do života a zvyků mnoha obcí Tišnovska, nebo nás přímo zvou na výpravu do krajiny za zajímavým velikanem ať vzrůstem nebo svou pověstí. Putování inspirované příběhy stromů nebo alejí nám poskytne velkou svobodu – můžeme je spojit s tradičními i méně obvyklými akcemi v daných místech v době svátků nebo oslav nebo jen tak v tichosti navštívit místo, kde strom roste a pobýt v jeho přítomnosti a vnímat jeho krásu.

Dříve než se rozhodnete vypravit se za prvním z nich, zkuste vystoupit na vrchol Klucaniny, kde můžete pohlédnout z nové rozhledny všemi směry tišnovského regionu a vytyčit místa svých příštích kroků. Uvědomíte si, že stromy pamatují časy našeho dětství nebo životy našich předků a přitom jsou s námi právě teď a přinášejí nám své plody, radost, podnět k odpočinku i k zamyšlení. Pokud budete vnímavými hosty, najdete si svůj oblíbený strom i místo, ke kterému se budete rádi vracet a naslouchat mu v každém ročním období.

1 Dub u nemocnice

Druh: dub letní (*Quercus robur*)

Lokalita: park u nemocnice v Tišnově

Parametry: stáří asi 105 let, výška 24 m, obvod kmene 415 cm

Navrhovatelka: Jana Koudelová

Tento krásný, košatý dub byl zasazen po vybudování Sanatoria a vodoléčebného ústavu dr. Františka Kuthana pod úbočím kopce Klucanina v letech 1898–1905. V průběhu stavebních prací, pravděpodobně po dokončení stavby hlavní budovy, byl založen i park okolo sanatoria. Přesnější plány nebo záznamy o budování parku nebyly nalezeny, takže se můžeme domnívat, že místo k vysazení tohoto jedinečného dubu vybralo oko zkušeného zahradníka té doby. Dub byl zasazen a roste v blízkosti ojedinělého jevu – potůčku s krasovými jevy (navazujícími na krasovou oblast blanenskou). Přítéká od nového hřbitova, ztrácí se pod povrchem země a opět vyvěrá u severního okraje nemocničního pozemku. K našemu dubu se přibližuje podél plotu a posléze se v úrovni dubu opět noří do země. A v parku je spoután do vodotrysku, který prýští svou vodu po celý rok. Pouze za velkých mrazů pramen zamrzá a vytváří pod dubem kouzelné ledové krajiny se zelenavým nádechem – jako z pohádky. Díky tomuto prameni dub roste doslova jako z vody a ve svých zhruba sto pěti letech se může pyšnit statností nejméně dvousetletého zralého jedince v nejlepších letech. Jeho síly využívají pacienti současné nemocnice i jejich návštěvníci, aby na lavičce pod dubem našli místo pro společnou chvíli i nabrání nových sil do další léčby. Za dob sanatoria, kdy sem za léčbou přijížděli lidé z širokého okolí, mohl tento dub již sloužit jako součást zeleného koloritu při cvičení pod širým nebem.

Dub se v roce 2005 stal vítězem prvního ročníku ankety Strom Tišnovska a byl následně přihlášen do celostátní soutěže Strom roku. V roce 2008 byl prohlášen za památný strom a registrován pod názvem „Halasův dub“. Halasův proto, že je známo, že v době heydrichiády se v tišnovském sanatoriu léčil básník František Halas.

2 Borovice u Villy Franke

Druh: borovice černá (*Pinus nigra*)

Lokalita: Tišnov, zahrada Villy Franke na Riegrově ulici

Parametry: stáří 104 let, výška 19,5 m, obvod kmene 276 cm

Navrhovatelka: Petra Frankeová

Riegrova ulice je jednou z nejhezčích ulic v Tišnově. Procházíme-li se po ní, obdivujeme půvab dnes opět pečlivě udržovaných rodinných domků a vil postavených většinou počátkem 19. století. Harmonii prostředí dotvářejí zajímavě řešené zahrady. Dokladem takové zdařilé symbiózy, dosažené ovšem stálým úsilím majitelů, je Villa Franke. V její zahradě si nelze nevšimnout dvou velkých borovic černých.

Borovice byly v zahradě vysazeny v návaznosti na stavbu vily na přelomu 19. a 20. století, kdy se město Tišnov stalo okresním hejtmanstvím. Projekt vily i okrasné zahrady, datovaný rokem 1901, byl dílem vídeňského architekta. Léta plynula, vila dvakrát vyměnila svého majitele a stromy bezstarostně rostly dál až do dubnového bombardování Tišnova před koncem druhé světové války v roce 1945. Zásah dvou leteckých tříštivých bomb do zahrady vily vedle jejího poničení zranil i porosty na zahradě. Bříza dostala přímý zásah, některé smrky časem uhynuly a jeden z nich, který se zachoval, má dnes železnou „protézu“. Ale borovice jako zázrakem přežily a nedávno oslavily stoleté výročí svého života. V posledním období, zatím úspěšně, musí ovšem čelit exhalacím způsobeným nebyvalým vzrůstem zejména nákladové těžkotonážní dopravy na Riegrově ulici.

Na základě iniciativy majitelů a návrhu Odboru životního prostředí MěÚ v Tišnově byly obě borovice v roce 2005 zapsány do seznamu památných stromů ČR. V odborném posudku je uvedeno, že „zdravotní stav a vitalita stromů je dobrá a svým vzrůstem a doprovodnou funkcí k význačné stavbě plní estetickou funkci ve městě.“

Ořešáky v zahradě gymnázia

Druh: ořešák královský (*Juglans regia*)

Lokalita: Tišnov, ulice Na Hrádku (vzadu za budovou školy)

Parametry: stáří asi 60 let, výška 23 m, obvod kmenů 180 až 205 cm

Navrhovatel: Gymnázium Tišnov

Areal gymnázia vnímá většina lidí v Tišnově jako komplex budov po obou stranách ulice Na Hrádku, který je od poloviny devadesátých let spojen můstkem v úrovni prvního patra. Pokud je zmíněna zahrada, vzniká dojem, že jde o starou, neudržovanou zahradu po pravé straně ulice. Tato rozsáhlá zelená plocha je ovšem zahradou soukromou a se školou nemá nic společného. Vlastní zahrada školy byla a je veřejnosti trochu skryta, nachází se totiž za hlavní budovou, ve vnitřním traktu školy. Tento prostor během let prošel řadou změn. Dominantním prvkem zahrady je nyní skupina tří vzrostlých ořešáků. Stromy byly pravděpodobně zasazeny koncem čtyřicátých let dr. Komárkem, tehdejším ředitelem gymnázia, jak vzpomíná Mgr. Jaroslav Komprš, někdejší student a později dlouholetý profesor gymnázia:

„Když jsem na této škole na přelomu padesátých a šedesátých let studoval, byly to nevelké stromky, asi desetileté. Zahrada byla tenkrát celkově řešena jako ovocný sad, o jehož blaho se starala také tři včelstva, svěřená do péče studentů. Později byla část zahrady využívána jako školní pěstitelský pozemek základní školy a v další části přibývaly všelijaké sice praktické, ale nepříliš pohledné boudy a kolny, skladoval se různý materiál a šlo tedy spíše o dvůr než zahradu v pravém slova smyslu. Ale ořešáky tam zůstaly, po většinu roku stranou zájmu – s výjimkou podzimu ovšem! Mnozí z nás přece vědí, jak příjemné a radostné je v mlhavém a syrovém listopadu najít na zemi právě spadlý ořech. Dnes jsou ořešáky krásnými stromy v nejlepším věku a tvoří přirozenou stěnu malého atria s lavičkami, které bylo vybudováno v devadesátých letech a stalo se příjemným místem pro odpočinek studentů, učitelů i veřejnosti, hlavně maminek s dětmi. Nám starším pak připomínají hravá klukovská léta a vypovídají o rychlosti míjejícího času.“

Lípy před hostincem Humpolka

Druh: lípa srdčitá (*Tilia cordata*)

Lokalita: Tišnov, před hostincem Humpolka (Brněnská 184)

Parametry: stáří asi 100 let, výška 12 m, obvod kmenů 260 a 310 cm

Navrhovatelé: Karolina Krátká a Luděk Janda

Věci vystavené člověkem, jím vytvořené nebo jím opečovávané se nemají hodnotit jen podle technických parametrů, kterými jsou stáří, vzrůst či vzácnost výskytu. Důležité je u nich lidské měřítko, to znamená, jak vstupují do vztahu s člověkem a jak ho v každodenním kontaktu ovlivňují. Vidíme to na současném vysazování cizokrajných dřevin, stavbách technologicky náročných budov. Přestože vše je nákladné, lidské měřítko se z nich vytrácí.

Rozhodli jsme se nominovat na Strom Tišnovska 2005 dvojici lip před hostincem Humpolka v Tišnově. Víme sice, že lípy patří mezi častý druh v moravské krajině a také že se stromy nemohou honosit vzácným stářím. Navrhujeme je proto, že tyto stromy mají nesporné lidské měřítko, že jsou v každodenním kontaktu s lidským živlem, že mu poskytují ochranu před sluncem i závětrí a přirozeně vytvářejí genia loci Humpolky. Vskutku není lepšího místa v Tišnově, kde si v parném létě posedět nad püllitrem piva než pod těmito lipami a před barokní hospodou. Ta nese název po majiteli Humpoleckém z Rybenska, který ji vlastnil počátkem 17. století, a dlouhá léta patřila cisterciánskému klášteru v Porta Coeli.

Pan Dvořáček, majitel humpoleckého hostince, si na ty stromy pamatuje ještě jako dítě. Snad prý kdysi byly součástí aleje, která se táhne kolem hřbitova po Hrádku a navazuje na lipovou alej Brněnské ulice (a z toho také odhadujeme jejich stáří). Jak hrádecká alej, tak alej na Brněnské jsou už zařazeny mezi památné stromy, ale tyto dva opuštěné, ale krásné stromy nikoliv! Přitom by si zasloužily ocenění především, protože se jim podařilo přežít devastaci při výstavbě okolní komunikace, stavbě panelového sídliště a nápor výfukových plynů z aut projíždějících kolem.

Lavice pod lipami zvou všechny, aby se osvěžili a nevědomky načerpali nových sil z krásy přírody, barokní architektury a vychlazeného piva. Dvojice lip a barokní hospody vytváří jedinečnou kombinaci, která doposud neztratila lidské měřítko.

Platan před Arnikou

Druh: platan javorolistý (*Platanus x acerifolia*)

Lokalita: Tišnov, nám 28. října

Parametry: stáří asi 90 let, výška 20 m, obvod kmene 220 cm

Navrhovatel: kolektiv lékárny Arnica

Platan se nachází v malém parčíku na začátku ulice Kukýrna; dnes je tento prostor pojmenovaný náměstí 28. října. V jeho dolní části stojí socha legionáře a pomník padlým v 1. světové válce, který byl postaven v roce 1936. Vedle něj rostou dvě Lípy svobody z roku 1918. Stromy v horní části náměstíčka jsou však starší. Podle dochované historické fotografie byly pravděpodobně vysazeny počátkem 20. století, když se Tišnov stal okresem, rozrůstal se a veřejná prostranství byla zvelebována.

Platan není strom typický pro naše podmínky, u nás se vysazuje vzácně. Častěji ho vidáme zejména v jižní Evropě, kde často tvoří i působivá stromořadí lemující rušné městské bulváry. Jeho široká klenutá koruna je totiž dárce stínu, který v parném létě všichni oceníme. I náš platan je krásný svou mohutností, bohatě rozložitým větвовím a typickou odlupující se šedavou kůrou. Snad nejkrásnější je na podzim, kdy si v posledních slunečných dnech drží listy déle než okolní lípy a vynikne tvar a velikost jeho koruny.

Až půjdete k nám do lékárny Arnica, věnujte našemu platanu alespoň krátký pohled – je to opravdu krásný strom!

6 Lípa na Kukýrně

Druh: lípa srdčitá (*Tilia cordata*)

Lokalita: Tišnov, křižovatka ulic Polní a Kukýrna

Parametry: stáří asi 150 let, výška 23 m, obvod kmene 262 cm

Navrhovatel: Václav Drhlík

V Tišnově je mnoho stromů vynikajících svým stářím, habitem či velikostí, které by si zasloužily pozornost v této anketě. Většina z nich však je součástí aleje či skupiny stromů. Tišnov má však i několik soliterně rostoucích jedinců. Jedním z nich je právě lípa na Kukýrně. Lípa vás vítá před příjezdem do centra nebo se s vámi loučí, když opouštíte Tišnov směrem na Lomničku. Mnozí obyvatelé sídliště Pod Květnicí a okolí ji denně míjejí a možná si jí někteří už ani nevšimnou, je tu s nimi od narození a nepřipadá jim nějak zvláštní. Možná je snad potěší alespoň stín koruny, kterým v parném létě projdou.

Nepodařilo se mi dopátrat přibližného stáří. Na 50 let staré fotografii má lípa přibližně stejnou velikost a podmínky pro růst (kořenový systém) nemá určitě ideální, proto může být její stáří i hodně přes 150 let. Pravděpodobně zde dříve rostly lípy dvě, protože se takto zpravidla Boží muka osazují. Nepřítomnost sestry je však paradoxně pro lípu výhodou, neboť jejím jediným konkurentem je nyní „pouze“ asfalt.

Mě, i když jsem se zde nenarodil, tato lípa velmi zaujala především díky boji o přežití. Možná vám to jako boj vůbec nepřipadá, ale každé dva roky provádí na lípě stromolezci-arboristé zdravotní řez, neboť značně prosychá a zejména v suchých obdobích lípa velmi strádá. Část kořenového systému je totiž schovaná pod asfaltovým povrchem, který žádnou vodu nepropustí. Před dvěma lety, kdy se budoval chodník v této části města, byl volný prostor kolem stromu olemován vyvýšeným obrubníkem. Auta už nemohou najíždět až k patě stromu, ale správně by si tato lípa zasloužila o trochu více prostoru. Zda provedená úprava stromu výrazně prospěje, se dozvíme až za několik let.

Zkusme někdy s pokorou zvednout hlavu, zamyslet se nad tím, co tito velikáni pamatují, a snažme se je chránit, aby se stejně jako my z nich mohli těšit naši potomci.

Alej višňí na Hybešově ulici

Druh: višeň obecná (*Prunus cerasus* L.)

Lokalita: Tišnov, Hybešova ulice

Parametry: stáří asi 60 až 70 let, výška 7 až 10 m,
obvod kmenů 150 až 180 cm

Navrhovatelka: Jana Koudelová

Před léty, když se Tišnov ještě mohl honosit přídomekem „zahradní město“, bylo mnoho ulic lemováno alejemi ovocných stromů. Ti, kteří si na to ještě pamatují, si uchovávají vzpomínku na nádheru rozkvetlých třešní na Družstevní ulici, Jiráskově, Husově, Na Hrádku a mnohde jinde. Tam všude však byly aleje postupně vykáceny. V současné době roste nejzachovalejší třešňové stromořadí na ulici Svatopluka Čecha a krásné, i když už dosti staré višně najdete v klidné části města pod Klucaninou, na Hybešově ulici.

Myslím, že záměr zasadit višně v té části Tišnova, kde se žije více jako na vesnici, sousedsky a pospolitě, byl dobrý a jasný – mít zdroj nádherných plodů časného léta, plné chuti a bohatých na šťávu. Ale nejen to: Na jaře, když višně vykvetou, je to jako by se najednou mezi námi ocitl zástup bílých nevěst – je to snad nejkrásnější čas na naší ulici. Je příjemné pobývat v té době na zahradě nebo si vyjít na podvečerní procházku a nechat se hladit bělostnými okvětními lístky a vnímat nádhernou vůni, tak jemnou, jako je vůně pleti mladé ženy. Život stromu je jako život člověka. Po vyrašení roste jako z vody, je třeba jej mírně usměrnit, a až se zaplní koruna větvemi, které jsou schopné kvést a plodit, nastává dlouhé období dospělosti a péče o potomstvo. A jak jsou stromy rády, když je jejich úroda lidem k užítku! Když se jejich čas nachýlí, potřebují občas trochu péče, stejně jako starý člověk. Být s těmito stárnoucími dámami je krásné, probouzejí v nás úctu ke všem stárnoucím a ochra-
nu zasluhujícím živým bytostem.

Alej lip u hradčanské zastávky

Druh: lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos* Scop.)

Lokalita: Tišnov, cesta vedoucí souběžně s ulicí Mrštíkova
k hradčanskému nádraží

Parametry: stáří přibližně 100 let, výška asi 20 až 25 m,
obvod kmene 233 cm

Navrhovatelka: Hana Dohnálková

Do této milé ankety – do ankety Strom Tišnovska 2007 nominuji alej lip velkolistých rostoucích podél cesty vedoucí souběžně s ulicí Mrštíkova k hradčanskému nádraží. Tyto lípy byly součástí staré spojnice mezi Tišnovem a Brnem, stejně jako lípy na Brněnské ulici, jsou však mladší.

Míry 88-60-90 jako u modelek vám nabídnout nemohu, nabízím pouze jednu míru – 233 cm – průměrný obvod našich stromů elegantů, mladých elegantů (žádný z nich není starší sta let). Nejsou to ani žádní čahouni (nad 25 metrů se žádný svou výškou nedostal), jsou to tedy opravdu elegantí.

Tyto lípy mám ráda – jako malá jsem tudy s rodiči chodívala na výlety do blízkého okolí a sbírali jsme tu květy na zimní čaje. Moc ráda na ty roky vzpomínám.

Alej jsem měla možnost poznávat za každého počasí – moje každodenní cesta tudy vedla díky dojíždění vlakem do školy a práce. Teď bydlím na opačném konci města, ale pokud to jde, vedou tudy mé kroky i nyní. Alej je krásná v každou roční dobu – na jaře svítí světlou zelení, v létě bzučí včelami – medonoskami, na podzim září zlatem a šumí padajícím listím. A v zimě? V zimě tudy chodím ráda pro kroky doprovázené křupajícím sněhem.

Přijměte mé pozvání do této aleje a prožijte tu pár příjemných chvil.

Jabloně pod Květnicí

Druh: jabloň domácí (*Malus domestica*)

Lokalita: nedaleko sídliště pod Květnicí, mezi lesem a silnicí do Lomničky

Parametry: stáří 70 až 80 let, výška asi 7 m, obvod kmenů většinou 140 až 150 cm, maximálně 220 cm

Navrhovatelka: Helena Pernicová

„Je nás přes dvacet sester jabloní mezi poli pod Květnicí. Rosteme v řadě a vzájemně se dotýkáme svými větvemi. To nám dodává jistotu. Jinak bychom se cítily osamělé a možná i v nebezpečí. Naše družky v dalších alejích na mezích v okolí už dávno nežijí. Nebyly starší než my, ale prý vadily traktorům v pohybu po poli a byly vykáceny. Nestalo se tak najednou, ale dobře si pamatujeme, že jsme zde, v prostoru mezi sídlištěm a vesnicí Lomnička, samy už skoro dvacet let.

Jak dlouho tu žijeme my, to také přesně nevíme. Ty nejstarší z nás říkají, že rodí ovoce už sedmdesát nebo osmdesát let. I letos, kdy je ovoce málo, jsou některé z nás obsypány tak krásně červenými jablíčky, že je radost pohledět. Jaká škoda, že o ně nikdo moc nestojí a většina té krásy nakonec shnije na zemi. To nás opravdu mrzí.

Jinak ale prožíváme pěkné stáří a na světě se nám líbí. Rády se díváme do krajiny okolo: Za zády máme lesnatou stráň pod Malou skálou, vpravo penzion a nově opravené domy sídliště, dopředu dohlédneme až na druhý konec města a Klucaninu s rozhlednou. Nejkrásnější je ale pohled doleva, směrem k Lomničce a Šerkovicím.

Víme, že toto panorama se líbí i všem, kteří se kolem nás procházejí po malé cestičce vyšlapané v trávě. S některými lidmi, zvláště těmi staršími a s pejskaři, se známe už osobně, protože je vídáme pravidelně. Máme vždy radost, když poznáme, že si lidé při procházce kolem nás odpočinou a zapomenou na „stres“, jak tomu říkají.

Nevíme, jestli tito lidé mohou ovlivnit náš budoucí osud. Ale doufáme, že nedopustí, aby někdo řekl: Jsou staré, proschlé, k ničemu – pokácíme je. Přijďte se za námi podívat a uvidíte, že se z pohledu na nás, staré jabloně, a naše okolí potěšíte.“

Hrušeň v Předklášteří

Druh: hrušeň obecná (*Pyrus communis*)

Lokalita: Předklášteří, za hospodářskými budovami kláštera
před domem č. 1087

Parametry: stáří 200 až 300 let, výška 8,5 m,
obvod kmene 351 cm

Navrhovatelka: Dagmar Fetterová

Na Tišnovsku se dříve hojně pěstovaly ovocné stromy, ale bohužel jejich počet se neustále snižuje. Nad touto skutečností by bylo třeba se zamyslet a učinit nápravu.

Staré druhy hrušní měly malebné názvy, např. neznámka, knížatka, fíkovka, špidlenka, šedulka, fajfka a mendlovka. Hrušeň v Předklášteří patří k několika málo zbylým hrušním knížatkám v tomto regionu a představuje historický odkaz našich předků. Knížatky vykazují mimořádně zdárný růst a dlouhověkost. Plody dozrávají v srpnu až září a jsou vhodné pro konzum i sušení. Dužina hrušek je pevná, nasládlá a šťavnatá. Knížatka snáší drsnější, otevřené polohy, uzavřené jí nevyhovují.

Ačkoliv se hrušeň nachází ve staré části obce, konkrétní informace o jejím životním příběhu se zatím nepodařilo zjistit ani pátráním mezi pamětníky. I věk stromu se dá jen přibližně odhadovat na 200 až 300 let. Kmen hrušně je dutý a to nedovoluje přesné určení stáří pomocí uhlíkové metody. Hrušeň je v dobrém stavu a stále plodí chuťově výborné drobnější hrušky.

V roce 2001 byla hrušeň pro své nesporné kvality vyhlášena za památný strom jako „Hrušeň v Předklášteří“. O strom je dobře pečováno díky Obecnímu úřadu v Předklášteří, jehož zastupitelé mají o staré stromy v regionu zájem.

11 Cypřišek u Nelepče

Druh: cypřišek Lawsonův (*Chamaecyparis lawsoniana*)

Lokalita: Nelepeč, v blízkosti zelené turistické trasy z Tišnova na Pasník a do Chytálek

Parametry: stáří 109 let, výška 15 m, obvod kmene u paty stromu je 178 cm, ve výšce 150 cm je obvod 139 cm

Navrhovatel: Jiří Mouka

Vydáte-li se z Tišnova po zelené turistické značce na Pasník, jdete poměrně dlouho lesy nad Předklášteřím, až se dostanete na otevřené prostranství a vlevo pod vámi uvidíte v úžlabině příkrčené domky vesničky Nelepeč. Asi v polovině staré cesty k vesnici si všimnete mramorového kříže a mohutného stromu kuželovitého tvaru. Jedná se o cypřišek, který se vedle křížku tyčí již 109 let: v roce 1899 ho vedle kamenného kříže vysadili manželé Košábkovi, kteří bydleli v domě č.1 v Nelepči. Osamělý strom i celé místo působí velmi zajímavě, má specifickou atmosféru, a tak možná ani nepřekvapí, že v posledních letech se tu konalo i několik svatebních obřadů, na kterých starosta Deblína oddával novomanžele, kterým toto místo učarovalo.

Cypřišek, stejně jako jemu velmi podobný zerav, je domovem v západní části Severní Ameriky, našli byste ho na svazích Skalistých hor od Kalifornie až po Aljašku. Do Evropy se dostal v roce 1854 a hojně se vysazoval v parcích a místy také v lesích.

12 Lípy v Chytálkách

Druh: lípa srdčitá (*Tilia cordata*)

Lokalita: osada Chytálky, pod lesem vpravo od silnice

Parametry: stáří asi 100 let, výška 28 m, obvod kmenů 360 a 260 cm

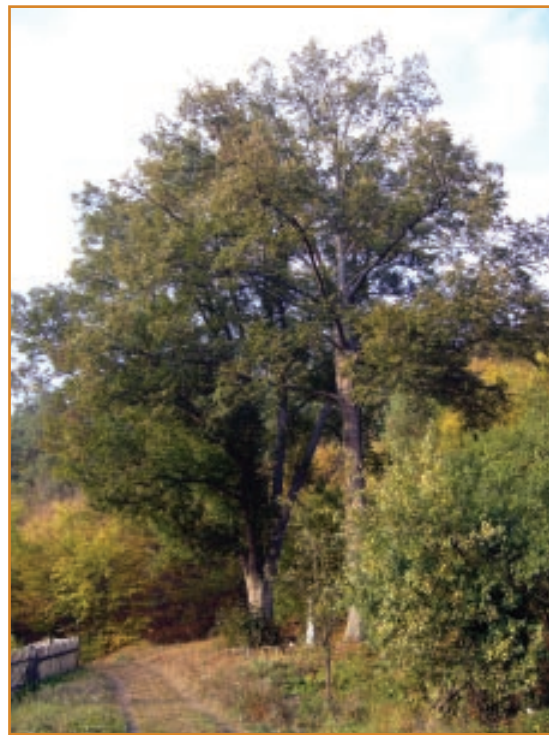
Navrhovatelka: Hana Beránková

Osada Chytálky, stranou silnice z Louček a čítající pouze několik domů, je asi nejvíce známá trampům směřujícím do osad při říčce Libochůvce. K jejímu klidu a malebnosti přispívají i starobylé lípy u křížku.

Stromy sázeli naši pradědové, než narukovali do bojů první světové války. Mnozí se nevrátili, jeden zahynul, druhý odešel do ciziny. Lípám, které tady zůstaly jako vzpomínka, se dařilo až do jedné osudné zimy. Tenkrát mrzlo tak, že ženské vracející se jednou v noci z muziky měly šátky celé bílé od tlusté námrazy. Najednou spatřily na úpatí hory jejich lípy celé rozvrácené, puklé tím neobyčejným mrazem. Tehdy jim poprvé pomohla lidská solidarita a silné ruce svázaly rozpuklé kmeny pevnými řetězy.

Blízká osada byla plná života a práce. Lidé si pod lípy ke křížku přicházeli odpočinout, pomodlit se, rozhlédnout se po údolí a potěšit tak svou často nešťastnou duši. Kdo tenkrát přišel k lípám v podvečer měsíce máje, spatřil na lavičkách před křížkem místní ženy. Zpívaly a modlily se za svůj kraj a jeho lid. Scházely se tak každý rok, každý májový večer.

Rána, kterou způsobil mráz, postupně zarostla. Zarůstat po čase začaly i řetězy, a tak je museli lidé přerušit a z kůry vytrhat. Nevědělo se, zda nehrozí, že se kmen opět rozlomí a poškodí tak blízký dům nebo elektrické vedení. Lípám proto hrozilo pokácení. Opět jim však pomohly silné ruce citlivých lidí, které ořezaly nemocné větve a pečlivě ošetřily všechny nové i staré rány. Slova odborníka lidi v osadě ujistila, že stromy takto mohou žít další desítky let. Krásné statné stromy tak byly znovu zachráněny!

13 Jalovec u Blahoňova

Druh: jalovec obecný (*Juniperus communis*)

Lokalita: Blahoňov, v remízku u silnice z Kuřimského Jestřabí

Parametry: stáří asi 100 let, výška 5 m, obvod kmene nelze změřit
(více kmínků)

Navrhovatel: Radim Tichý

Jalovce, stromky nebo keře, patří mezi nenáročné, vitální dřeviny okrajů pastvin. Mezi největší jedince na Tišnovsku patří jalovec u Blahoňova, který najdete v remízku u silnice z Kuřimského Jestřabí. Jeho stáří a původ se dá jen těžko zjistit, proto se můžeme vydat do říše představivosti:

„Příběh jalovce zřejmě započal někdy před sto lety, kdy na pověsti a bajky už dávno nikdo nevěřil a jen pasáčci je vyprávěli kravám na blahoňovských pastvinách. Tehdy se statkáři chystali hnát mladý dobytek na tišnovský trh, kde řezníci z masných krámů ve špinavých zástěrách obcházeli po náměstí a skupovali mladé býčky a jalovice na maso. Pasáčkům bylo líto stračen, o které se celé léto starali, a tak jim navykládali pověst o velkém království dole v údolí Blahoňovky, kam každý rok chodí kravky a býčci z celého okolí, aby hodovali a volili mezi sebou krále a královnu tišnovských pastvin. To bylo něco pro blahoňovské jalovice. Válely se v ranní rose, drbaly si srst o kůru stromů, leštily si rohy o kameny pod strání – prostě se chtěly na tu slávu vyparádít. Druhý den za svítání vyhnali statkáři dobytek z pastvin dolů a ještě než nad Pasníkem vykouklo ranní slunce, pohltilo je hluboké údolí směrem k Loučkám.

Jen jedna malá jalovice se ve snaze nasbírat si u lesa maliny, aby jejím rtům dodaly barvu, zatoulala, a když se vrátila, všichni byli už dávno pryč. Čekala u cesty, až se její kamarádky vrátí, aby si tu slávu vychutnala alespoň z doslechu. Čekala hodinu, čekala den, čekala týden a průvod se nevracel. Když ji pasáčci nemohli od cesty vyhnat ani bičem, nechali ji tam, ať si třeba zkamení.

Protože už nebyla malé tele a na kouzla a zkameňování čáry nevěřila, tak nezkameněla. Obrostla trním, a když už v něm nebyla ani vidět, vyrazil z keřů zelený strom.“

14 Hrušeň u Ranných

Druh: hrušeň obecná (*Pyrus communis*)

Lokalita: Štěpánovice, v sadu za domem č. 15

Parametry: stáří 210 až 215 let, výška 23 m, obvod kmene 265 cm

Navrhovatel: Emanuel Ranný

O tomto stromě se v naší rodině traduje, že pamatuje Napoleona – ví se, že byl pravděpodobně zasazen v letech 1780–1810. Je to strom silný, pevný a zdravý. Myslím, že stromy, podobné jako lidé, bývají předurčeny k životu statných jedinců nebo osudu hrbáčů či trpaslíků. Hruška již pamatuje hodně lidí, kteří kolem ní procházeli, pracovali na sadu a pak s úlevou poseděli na lavičce pod ní. Pamatuje i časy, kdy bylo naše hospodářství zcela otevřeno a lidé i z poměrně vzdálených vesnic sem scházeli přes Střemchoví a zkracovali si přes sady cestu k vlaku.

Je těžko říct, kdy je hrušeň nejkrásnější, protože v každém ročním období znovu překvapí svou krásou. Na jaře dosud vykvétá záplavou bělostných květů, které přilákají množství včel, a z hrušky se tak stává bzučící úl. Kouzelná je i sytá letní zeleň listoví, které pod ní vytváří kýžený stín. Na podzim necháváme zralé hruštičky padat na zem a ty neporaněné si vybíráme k jídlu. Mnohé další se na stromě i na zemi stanou potravou vos, včel i sršňů. Později na podzim nemůžete přehlédnout její sytě žlutý šat.

Hrušeň je součástí mého bytí. Je škoda, že její životní družku kdysi, v padesátých letech, bezohledně skáceli tehdejší zakladatelé JZD ze sousedství.

15 Babyka v Borači

Druh: javor babyka (*Acer campestre*)

Lokalita: Borač – Podolí, úvoz na okraji obce

Parametry: stáří asi 150 let, výška 15 m,
obvod kmene 195 cm

Navrhovatel: obec Borač – Vladimír Uher

Borač patří mezi malebné obce na Svratce. Řeka její obyvatele v minulosti do značné míry živila, protože políčka na strmých okolních stráních poskytovala jen velmi skromnou obživu. V obci stávaly nejen mlýn, hamr a pila, ale rovněž valcha, využívaná při zpracování textilu. V mnoha chalupách hrčel od rána do noci stav, na němž pracovala celá rodina, včetně dětí. Svědectví o těžkém životě tkalců na přelomu 19. a 20. století podává dílo spisovatele Josefa Uhra, rodáka z místní části Podolí. V jedné ze svých povídek popisuje úmornou cestu s utkaným plátnem k faktorovi do Lomnice.

I dnes se při výstupu po modré turistické značce na Veselský chlum zadýcháte, a to jdete nalehko, možná s batohem na zádech, ale rozhodně před sebou netlačíte trakař s mnohakilovým „dílem“. Značka vás vede kolem spisovatelova rodného domku a dále hlubokým úvozem na kraj obce a do lesa. Kdysi jistě nebyla cesta tak zahloubená, ale jak se do ní opírala kola trakařů a volských potahů, zářez se postupně prohluboval.

Jeden ze stromů, které se nad úvoz sklánějí, patří mezi nejzajímavější stromy na Tišnovsku. Je to mohutná babyka bizarního tvaru a široce nakročených uzlovitých kořenů, která by mohla být nazvána Uhrovou babykou. Její stáří se odhaduje na více než 100 let, takže ji Josef Uher, který zemřel v roce 1907, mohl znát jako mladý strom. Možná byl jedním z pasáček, kteří sedali na kraji úvozu a hlídali svěřenou kravku. Dnes se na okolních lukách nepase, ale protože jsou pravidelně sečeny, zachovaly si svou druhovou pestrost.

16 Jírovec v Olší

Druh: jírovec maďal (*Aesculus hippocastanum* L.)

Lokalita: Olší, na okraji parku uprostřed obce

Parametry: stáří 100 až 120 let (odhad dle pamětníků), výška 16,5 m, obvod kmene 271 cm

Navrhovatelé: žáci ZŠ a MŠ Olší

Návrh zasílají žáci Základní školy a Mateřské školy Olší především proto, že o strom uprostřed obce již třetím rokem pečují.

Je největším ze skupiny stromořadí čtyř jírovců, které patří od roku 1995 mezi památné stromy.

Děti si zde ve volném čase hrají, a z vyprávění jejich rodičů vyplývá, že to tak bylo i v minulosti. Na podzim vždy děti sbíraly kaštiny a nosily je do lesa zvířátkům, ty dnešní v tradici pokračují. Poslední dobou bylo kaštanů stále méně a méně. Důvod? Navrhovaný strom, stejně jako spousta jiných jírovců, je napaden klíněnkou. A tak začala péče dětí o strom. Každý podzim opadané listy shrabou a pálí. Nyní je konečně znát, že jejich péče a pomoc jírovcům pomáhá.

17 Dub na Sokolí skále

Druh: dub letní (*Quercus robur*)

Lokalita: Doubravník, přírodní rezervace Sokolí skála

Parametry: stáří stromu asi 230 let, výška 18 m, obvod kmene 320 cm

Navrhovatelé: rodina Jandova a městyš Doubravník

Jihovýchodním směrem od Doubravnicku se poblíž samoty Prudká nachází přírodní rezervace Sokolí skála. Není úplně známo, že ke vzniku této přírodní rezervace dal podnět doubravnický rodák MUDr. František Jelínek.

Byl obvodním lékařem v blízké Nedvědicí. Působil jako lékař tří generací, znal starosti a bolesti dětí i starců. Jen se podíval a již uměl poradit. Každý musel chtít nechtít přiznat, že byl i výborným znalcem lidské duše – psychologem. Zlomeniny sádruval sám, masti a léky, které předepisoval, si vyráběl z bylinek svépomocí. Právě zde se snoubila jeho lékařská praxe s dokonalou znalostí přírody. Denní styk z přírodou mu navíc umožňoval i načerpání sil k vysilující lékařské službě v rozsáhlém obvodu.

Jeho nejoblíbenějším místem byly tzv. Lázy, kde často odpočíval pod velkým dubem a podle vzpomínek pamětníků vždy vyjadřoval přání, že by zde chtěl jednou mít místo svého posledního odpočinku. Dodnes spočívá na vybraném místě pod rozložitým dubem mohutný kámen, který měl plnit funkci prostého náhrobku. Na stromě je připevněna plechová cedule s nápisem vyjadřujícím životní krédo MUDr. Jelínka a letopočty, jejichž význam se nám však nepodařilo zcela ozřejmit.

MUDr. Jelínek společně s botanikem prof. Súzou provedli průzkum v již zmíněných Lázech a na Skalách a došli k závěru, že toto místo by mělo být prohlášeno za chráněné území. Návrh pro tento účel vypracoval prof. dr. Alois Zlatník ze „Svazu na ochranu přírody a domoviny na Moravě“. V něm odborně doložil oprávněnost tohoto požadavku z hlediska geologického, botanického i ornitologického, a tak 5. ledna 1949 vznikla se souhlasem ministerstva přírodní rezervace Sokolí skála.

Dub na Sokolí skále v Doubravnicku i celá rezervace je vítaným cílem procházek jak zdejších obyvatel, tak turistů z širokého okolí. Velmi zajímavý a poučný dokument o rezervaci lze zhlédnout v archivu Tišnovské televize.

Červený buk v Lomnici

Druh: buk lesní (*Fagus sylvatica*)

Lokalita: Lomnice, zahrada zámku

Parametry: stáří 300 let, výška 25 m, obvod kmene
285 cm

Navrhovatelé: Barbora Beinlová a Alexander Harvan

Rostu již 300 let, a chci vám vyprávět: Ve stínu mých větví, ve vyrytých iniciálách a znacích v mé kůře, taktéž v mé koruně se odvíjelo mnoho příběhů. Vyslechl jsem stesky a bolesti i láskyplná slova. Zasadili mne v době, kdy lomnické panství spravoval František Gabriel Serenyi, velmi to snaživý a schopný muž. Usiloval o rozkvet a vzhled obce – lomničtí museli být před odchodem z domova umytí a učešaní a zdržovat se po celou noc doma – podporoval rozvoj řemesel a gramotnost obyvatel. Slýchal jsem krásnou hudbu z našeho nového chrámu Navštívení Panny Marie, však lomničtí měli unikátní těleso pro pěstování instrumentální hudby. V mém stínu usínal i apatykář ze zámecké lékárny, když si potřeboval odpočinout. Pod mými větvemi si hráli hraběcí děti s místními „na domečky a mlíkačky“.

Zažil jsem i pohnuté časy. Vzdechy zajatců jdoucích kolem mne do lágru v zadní části parku. Cítil jsem pach spáleného mobiliáře a slyšel břinkot rozbíjejícího se porcelánu, později vojenské povely z kasáren, cítil pach benzínu a nafty pode mnou parkujících vojenských vozidel.

Doba se uklidnila. Nyní poslouchám krásný zvuk lomnických zvonů, hlasy studentů, veselé pokřiky dětí – pro ně a pro milence se mé okolí stalo eldorádem a útočištěm.

Těší mne, když kolemjdoucí o mně pronesou „To je ale majestátný strom, ten asi hodně pamatuje“. A já jim ševlením odpovídám: „Ano, mnoho pamatuji“.

Já, červený buk z lomnického zámeckého parku.

19 Bohunčina lípa

Druh: lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos* Scop.)

Lokalita: Lomnice, po levé straně staré cesty do Ochozi, asi 300 metrů od areálu bývalého JZD Podhorácko

Parametry: stáří minimálně 250 let, výška 40 m, obvod kmene 430 cm

Navrhovatel: Jaroslav Šíma – Český zahrádkářský svaz

Mnoho turistů zná naučnou stezku Járy Cimrmana vedoucí z Lomnice na Sýkoř. Stačí, když z ní u vjezdu do bývalého zemědělského družstva Podhorácko odbočíte trochu vlevo, a po asi 300 metrech spatříte po levé straně cesty mohutnou lípu. Lípa je nejen stará a krásná, ale váže se k ní pověst, zaznamenaná kronikářem Lomnice ing. Jaroslavem Vitoulem:

„V době po skončení husitských válek, někdy kolem roku 1439, se ubíral po cestě od lomnického hradu směrem k vesnici Ochoz pestrý průvod. Mladý pán Jan z Pernštejna, nedávno ovdovělý, si vezl na rodový hrad svoji druhou manželku. Byla jí krásná Bohunka, dcera Jana z Lomnice. Nebyla to nevěsta ledajaká, její rod patřil k výkvětu moravské šlechty. Otec jí dal věnem 300 kop grošů českých a svému zeti postoupil zástavní právo na markraběcí panství Zubštejn, Pyšolec a Bystřici nad Pernštejnem, o které se s Janem z Pernštejna několik let soudil. Na půli cesty mezi Lomnicí a Ochozí byla v té době studánka s odpočívadlem, kde se na cestách po panství Bohunka v dětství často zastavovala s otcem a sourozenci. I v ten památný den dala zastavit průvod, občerstvila se vodou ze studánky a rozloučila se s rodným krajem. Její otec, pan Jan, dal na paměť této události nad studánkou vysadit lípu, ke které se často chodíval – až do doby, kdy vládu nad Lomnicí přenechal svému vnukovi a odešel do ústraní na čebínskou tvrz. Lípa přetrvávala staletí, stejně jako pověst. Když nakonec podlehla náporu živlů, rozhodli Lomničtí zasadit na tom stejném místě lípu novou, která přetrvala až do dnešních dnů.“

Návrh našeho kandidáta do ankety je zároveň i doporučením turistům putujícím po stezce Járy Cimrmana, aby udělali malou odbočku a pokochali se pohledem na mohutný strom, odkud je krásný výhled na lomnickou kotlinu. Možná, že přitom uvěří i shora uvedené pověsti, která je mnohem věrohodnější než příhody nejslavnějšího fiktivního Čecha.

20 Žižkův dub

Druh: dub zimní (*Quercus petraea*)

Lokalita: vrch Ledňov nad Lomnicí (přístup možný i ze Šerkovic)

Parametry: stáří 500 až 600 let, výška: poslední živá větev dosahuje asi 18 m, obvod kmene 550 cm (pod touto úrovní začínají nerovnosti patřící ke složitému kořenovému systému, posunující obvod k 7 metrům)

Navrhovatel: Alois Vitoul

Tento prastarý dub, který bezpochyby patří mezi nejstarší a nejmohutnější stromy na Tišnovsku, se nachází stranou turistických tras, nedaleko vrcholku kopce nazývaného Ledňov. Je pamětníkem rozsáhlých porostů dubu zimního, který patřil k původnímu zalesnění Tišnovska. Strom je v jedné polovině zcela životaschopný, což je vidět na mohutné větvi, která nahradila původní kmen. Zbytek hlavního kmene je vykotlaný. Vlivem několika suchých let se část kmene začala oddělovat, a pokud se nenajde někdo, kdo by strom zpevnil kovovým pásem, bude to mít osudový následek pro další život celého stromu.

„Uprostřed náměstí, v místech dnešního morového sloupu, stál v 15. století kostel zasvěcený sv. Vítu. V původní Lomnici, které se v té době říkalo Podhradí, stával další kostel, zasvěcený sv. Janu Křtiteli. Tam v té době žil starý kněz, který se staral zejména o farníky z Podhradí a ze Žlebů. Farář z kostela sv. Víta ho zapřísahal, aby v době hrozících nepokojů opustil kostel a uchýlil se do bezpečí lomnického hradu. Ten mu však vzkázal, že své ovečky neopustí. Husité brzy vpadli do lomnického údolí a vypálili celé podhradí i s farou a kostelem.

Starého kněze a bohoslužebné náčiní však hledali marně. Ten, když si konečně uvědomil smrtelné nebezpečí, se snažil dostat ke hradu, cesta však byla odříznuta. Husitští zvědové kněze spatřili a začali jej pronásledovat. Vysílený kněz prý našel útočiště ve starém dubu, který již v té době měl otvor, stěží však mohl sloužit pro úkryt člověka. Husité dub obstoupili a jejich velitel vyzval kněze, aby vystoupil a vydal zlaté a stříbrné bohoslužebné předměty. Ten odmítl, a proto byl v dutině dubu upálen.“

Je těžko říci, nakolik je pověst pravdivá, ale říká se, že dub je starý 800 let nebo že „pamatuje Žižku“. Tak přišel ke svému jménu.

21 Platan u Besénku

Druh: platan javorolistý (*Platanus x Acerifolia*)

Lokalita: Šerkovice, u potoka Besénku v blízkosti sportovně kulturního areálu obce

Parametry: stáří přes 90 let, výška asi 24 m, obvod kmene 386 cm

Navrhovatel: obec Šerkovice

Mohutný platan roste v těsné blízkosti potoka Besénku a společně se stromořadím starých topolů kolem tohoto toku vytváří ze západní strany zelenou hradbu intravilánu obce. Z domů je mu nejbližší bývalé hospodářství i Kašpárků s mlýnem a pilou, dodnes s mimořádně zachovalým exteriérem budov.

K vlastnímu platanu ale bohužel nejsou žádné bližší informace ani v písemných dokladech a kronikách, ani v paměti nejstarších občanů. Není s ním spojen ani příběh, ani žádná pověst. Přesto, nebo možná právě i proto, je strom ctěn a obdivován jako jeden ze „zelených“ symbolů obce. Je spojen s její historií i osudy několika generací obyvatel a možná i tyto skutečnosti přispěly k tomu, že vyrostl a zmohutněl do dnešní nebývalé krásy.

V paměti obyvatel je spojen s tragickými i radostnými událostmi v posledních sto letech. Jako ochránce pěších stojí u paty lávky spojující v těchto místech oba břehy potoka. Skutečnost, že kromě hlavního mostu v obci podobný přechod nikde v katastru není, nahrává úvahám o možné spojitosti trvání tohoto přemostění s dobou jeho zasazení. Platan byl i svědkem řádní vodní živlu v letech 1922 a 1986, obě povodně ale ustál bez jakýchkoliv následků. V novější době pak ožívá nedaleký prostor kolem něho sportem a zábavou. Určitě i jeho fandění přispělo k četným úspěchům šerkovických hokejistů a fotbalistů a během letních prázdninových zábav zase svým mohutným kmenem a širokými větvemi ukryl mnohé netančící dvojice.

Když jsme se rozhodovali, zda platan přihlásíme do soutěže Strom Tišnovska 2007, měli jsme dojem, že nesplňuje kritéria, protože nemá svůj příběh. On jej ale má, stejně jako každý jiný strom v naší obci i kdekoli jinde.

Druh: vrba bílá smuteční (*Salix alba*)

Lokalita: Lomnička u Tišnova, u mostku přes Besének

Parametry: stáří asi 85 let, výška 25 m, obvod kmene 280 cm

Navrhovatel: obec Lomnička

Mezi oblíbené vycházkové a cyklistické trasy obyvatel Tišnova patří cesta podél Besénku do Lomnice. Vede pěknou přírodou, není náročná, a proto je možné věnovat pozornost bezprostřednímu okolí. Mezi vzhledově nepřehlédnutelné stromy patří smuteční vrba v Lomničce, rostoucí ve středu obce nedaleko mostu přes Besének.

Vrby různých druhů jsou na venkově v blízkosti vodních toků velmi hojné. Jak říkali starí hospodáři: „Jest ona strom ne sice pro ovoce, jehož nemá, nýbrž pro dřevo své znamenitý, nebo do pece, i sladový, na ploty a ohrady se hodí.“ Jinýma očima vidí vrby milovnice stromů PhDr. Vlasta Svobodová, brněnská etnografka a historička:

„Vrba růži neplodí, praví staré české přísloví, a přesto ji mají lidé rádi. Jistěže pro její hluboký stín v parném létě byla už pro naše předky milovaným stromem, hned po lípě, ale hlavně, svou zvláštní korunou byla stromem plným kouzel. Její dlouhé jemné větve připomínají vlasy krásné víly a jejich šumění nad vodou zase probouzí naši fantazii.“ Chcete-li, můžete tedy věřit i lidovému podání, že pod vrbou odpočívají víly a do jejího dřeva se převtělují duše žen čekající na vysvobození. Lidé na vesnici kdysi věřili i v její léčivou sílu. Co je na tom pravdy, můžete si sami ověřit. Až vás zachvátí zimnice, pospěšte pod vrbu a počkejte, až zimnice přejde. Pak uvažte nějaký kus svého šatu na strom a utíkejte domů. Ale pozor – za nic na světě se nesmíte ohlédnout!

Ve druhém ročníku ankety Strom Tišovska, v roce 2006, získal tento krásný solitér první místo.

23 Lípa u kapličky v Hájku

Druh: lípa srdčitá (*Tilia cordata*)

Lokalita: Hájek u Tišnova

Parametry: stáří přes 200 let, výška 21 m, obvod kmene 400 cm

Navrhovatelka: Jana Koudelová

Jak se hledá příběh stromu?

Když jdete ze Stanovisek nad obcí Železná cestou do údolí, snadno objevíte již z dálky zvoucí zastavení u kapličky a její lípy na okraji obce Hájek. Dvě společně zrozené bytosti, jedna živá a měnící se před očima vesničanů i kolemjdoucích, druhá na první pohled neživá, ale svým obsahem i vyzváněním upomínající na čas dne i symboliku roku.

Kdy se obě objevily před zraky lidí a čeho všeho byly dosud svědky?

Putování za příběhem připomíná pohádku O kohoutkovi a slepičce a začalo na radnici města, pokračovalo k pamětníku bydlícímu přímo pod kapličkou, jehož prarodiče dali pod lípu postavit křížek v roce 1940. Ten mě poslal zase dál, a to k pamětnici paní K. bydlící na samém vrcholu kopce přímo naproti lípě. Z jejího vyprávění jsem se dozvěděla, že lípa má nejméně 200 let, protože její maminka, když přišla do chalupy v roce 1923, vyprávěla, že lípa už tehdy byla takto mohutná jako je dnes. Ba měla ještě rozložitější korunu, která jí byla v posledních letech zúžena. Jediné, co se za téměř sto let změnilo, je šířka stromu, paní K. pamatuje, že jako děti kolem kmenu běhaly, což dnes už nejde, protože je rozšířený až k hraně kapličky. Kaplička je zasvěcená sv. Anně a každým rokem, v září na svátek Panny Marie, kolem ní procházelo procesí vesničanů jdoucích ke kapličce v Hájánkách. Pan farář ji vysvětil, pak i tu hájáneckou, u níž probíhalo hodové veselí a v blízké hospodě pokračovalo. V těch časech se v hájecké kapličce ještě vyzvánělo pravé poledne a klekání, ovšem do dnešních dnů přetrval pouze zvyk zvonit umíráček. A toho všeho je lípa svědkem a mnohého dalšího, méně viditelného, co ani netušíme. Svatá Anna byla se vší pravděpodobností matkou Panny Marie a stala se ochránkyní matek, manželství a šťastného porodu, což možná přispívá k rozvoji obce i šťastnému životu v ní. Putování slepičky pro živou vodu příběhu prozatím skončilo. Stopa k objevení roku výsadby lípy i výstavby kapličky vede přes klášter Porta Coeli do kroniky kláštera v Rajhradě, kam byla odvezena kronika unínské farnosti.

„Pinus medusa“ u Rohozce

Druh: borovice hadovitá – *Pinus medusa* (doopravdy zřejmě borovice lesní – *Pinus sylvestris*)

Lokalita: prudký svah rokle nad potokem vytékajícím z Rohozce

Parametry: o stáří pamětníci tvrdí, že takto vypadá odjakživa, pověst asi od 15. století, doopravdy asi 150 až 200 let, výška něco přes 10 m

Navrhovatel: Radim Tichý

Nad hlubokou strží mezi Hunínem a Rohozdcem vedla kdysi cesta rozdělující panství Trmačovského hradu a Tišnovského kláštera. Dnes už ta cesta dávno není používána tak jako kdysi. Dokonce už ani nikam nevede, ale dříve se po ní dalo dostat až k Jamnému a podél vody kolem Hradiska, Čimperku a Květnice až k samotnému klášteru. Říká se, že když za dávných válek hrad zpustl a jeho páni ho opustili, ukryli část svého majetku v hluboké strži. Aby to místo později našli, vysadili zde borovici. Její pichlavé jehličky byly mezi všemi těmi buky, habry a duby v okolí bezpečným znamením. Dávno už se hrad trmačovský rozpadl a po jeho pánech se slehla zem, dávno už borovice není jediná v okolí. Od ostatních ji však snadno poznáte. Loupežníci, nenechavci a zlatokopové, kteří se o pokladu ve strži od pamětníků a ze starých listin dozvěděli, obnažili při kutání a hledání její kořeny tak, že vypadá jak hlava bájně Medusy. Nikdo z nich se však k pokladu nikdy nedostal. Při cinkotu krumpáčů a rachotu lopat ožívají kořeny a jako klubko hadů dokáží bohatství lačného vetřelce polapit, stáhnout do podzemí a nebo naopak vymrštít na míle daleko. Několik jich i zabily kameny pevně sevřené v chapadlech.

Nevěříte? Jděte se podívat, jeden z balvanů čeká na dalšího odvážlivce, který se pokusí dostat dávný poklad. A jestli cestou najdete na dně potoka rezavou lopatu, raději ji tam nechte ležet...

Skupina akátů na Úlehlách

Druh: trnovník bílý (trnovník akát) – *Robinia pseudoacacia* L.

Lokalita: Hluboké Dvory, místo zvané Úlehly – obec ní
pozemek asi 1 km jižně od obce

Parametry: stáří asi 100 let, výška 10 až 15 m, obvod kmenů
od 50 do 100 cm

Navrhovatel: Osvald Trtílek

Hluboké Dvory, do roku 1960 pouze Hluboké, patří mezi malé obce na okraji tišnovského regionu. Ke změně názvu došlo administrativně pro odlišení od obce Hluboké u Kunštátu. Protože v obci bývaly dva velké hospodářské dvory, tzv. Starý dvůr, který je dnes běžným rodinným domem, a tzv. Nový dvůr, dochovaný jako hospodářský a postupně renovovaný, bylo jako rozlišující prvek názvu zvoleno slovo „Dvory“.

I když naše obec nikdy nepatřila mezi velké vesnice, neznamená to, že se zde nic nedělo a že se lidé neuměli sdružovat a společně bavit. Na začátku 20. století, v době před 1. světovou válkou, existoval v Hlubokém, podobně jako v dalších obcích, spolek „Omladina“, jehož zakládajícími členy byli Antonín Chlup, nar. 1889, František Smíšek, nar. 1890, a další jejich vrstevníci. Tento spolek vysadil akáty na Úlehlách, aby zkrášlil výletní místo, na němž se konaly taneční zábavy, včetně každoročních poutí. Během poutí bývala vztyčena spolková vlajka, aby sousední vesnice věděly, že se v Hlubokém koná poutí.

Nejstarší stromy jsou nyní svědky těchto bývalých slavností Omladiny, mladší akáty potom vyrostly ze semen původních stromů a akátový hájek se tak postupně zmlazuje stále.

Obec Hluboké Dvory je každoročním přispěvatelem naší ankety a pyšní se i dvěma památnými stromy. Jeden z nich, „Vrba u Krbu“, mohutná vrba bílá, kterou byste snadno našli u studny ve spodní části obce, byla rovněž přihlášena do prvního ročníku Stromu Tišnovska.

Lípa u bývalého mlýna v Drásově

Druh: lípa srdčitá (*Tilia cordata*)

Lokalita: Drásov, u bývalého mlýna (nedaleko sportovního hřiště)

Parametry: stáří 350 let, výška 19,6 m, obvod kmene 425 cm

Navrhovatelé: rodina Bartošova

Zatímco většina pozoruhodných lip, které po staletí představují náš národní symbol, má své stanoviště na otevřených veřejných prostranstvích, nejstarší drásovská lípa patří neodmyslitelně k jednomu stavení – starému a v současnosti už padesát let pouze bývalému mlýnu. Její stáří se odhaduje přibližně na 350 let, je tedy pravděpodobné, že byla zasazena v polovině 17. století tehdejším mlynářem Tomášem Řezníkem.

Prameny vypovídají, že do dnešní doby se zde vystřídalo deset majitelů, polovina z nich předala rodinný majetek i živnost dalším generacím. Není bez zajímavosti, že současní majitelé usedlosti představují už čtvrté pokolení mlynářského rodu Horákových, který ji získal do vlastnictví v roce 1866, deset let poté, co mlýn nabyl současné podoby. Tehdy jej chránila mohutná lípa už víc než dvě stě let. I když rodiče i děti, které denně vyprovází na jejich cesty krásný a věrný strom, nosí už jiná jména, právě prostřednictvím lípy neustále a nejpřesvědčivěji pocítují soukromost se svým domovem, se svými předky i celým rodným krajem.

Lípa u kostela v Malhostovicích

Druh: lípa srdčitá (*Tilia cordata*)

Lokalita: Malhostovice, na návsi za kostelem

Parametry: stáří asi 200 let, výška 15 m, obvod kmene 340 cm

Navrhovatel: Petr Grünwald, starosta obce Malhostovice

Obec Malhostovice přihlašuje do soutěže Strom Tišnovska 2005 lípu za kostelem, která je přibližně 200 let stará a je posledním dochovaným osázením původního hřbitova kolem kostela sv. Vavřínce. Svou polohou, mohutností a majestátní dominancí má pro občany Malhostovic zvláštní a neopakovatelný význam.

V roce 2000 byl strom odborně ošetřen a jeho kosterní větve jsou zpevněny lany. Dle zpracovaného posudku se jedná o relativně zdravý a dobře vegetující strom. V roce 2003 byl tento strom jedním z pěti, které obec nechala vyhlásit za památný strom s příslušným důrazem na jejich ochranu.

Jednou z dalších památných lip v Malhostovicích je „Lípa u kříže“ (účastník ankety v roce 2007), která nevyniká výjimečným stářím, ale stojí na historicky významném místě:

Lípa je již druhou generací stromů na křižovatce bývalé cesty na Brno, kde se scházeli pěší dělníci z blízkého i vzdáleného okolí na cestě za prací do Brna (především Králova Pole). Křížem je označena křižovatka původních cest. Od toho se odvozuje název „U Brněnského kříže“. Bývalé dva stromy (také lípy, vysázené někdy v 18. století) byly v době druhé světové války poraženy z důvodu velkého stáří a poškození. Stáří současné lípy je tedy něco přes šedesát let.

Samotný kříž byl před deseti lety také obnoven a slavnostně vysvěcen. Při pozemkové reformě obec požádala o pozemek kolem lípy, ten ohraničila a nyní udržuje toto místo, ke kterému mají místní zvláštní osobitý vztah sounáležitosti s historií obce.

Druh: hrušeň planá (*Pyrus pyraeaster*)

Lokalita: Malhostovice, na rozcestí původních cest mezi vodními mlýny na potoce Lubě

Parametry: stáří přes 200 let, výška 7 m, obvod kmene 264 cm

Navrhovatel: DSO „Mikroregion Čebínka“

Tato hrušeň je jedním z posledních dochovaných exemplářů výsadby v té době ještě pláňat v tomto regionu. Teprve z těchto stromů se šlechtěním a roubováním vypěstovaly dnešní užitkové stromy.

Stáří stromu je prokazatelně větší než 200 roků a můžeme tvrdit, že se jedná o jeden z nejstarších stromů v regionu. Hruštička (krásný zdrobnělý výraz pro strom, kde si hrály – lyžovaly generace Malhostováků) roste na křižovatce původní formanské cesty do Všechnovic a Skaličky, která vedla především k mlýnům v těchto obcích. Kamením dlážděná cesta je pod navátým sprásem hlíny dosud dobře znatelná.

V roce 2007 byla naše hruštička odborně ošetřena a navržena na památný strom (považujeme ji za naši, i když roste na katastrálním území Drásova).

V roce 2003, kdy se konal první Den stromů v Tišnově, bylo motto soutěže výtvarných a literárních prací „Můj strom“. Svůj vztah k „hruštičce“ vyjádřila tehdy sekundánka gymnázia Lenka Šnédarová takto: „Můj nejoblíbenější strom je planá hrušeň. Je už velice stará, ale každé jaro krásně kvete. Pokaždé, když rozkvete, připomíná velký úl. Skoro na každém květu sedí malá včelka a sbírá pyl. Z květů vyrostou také plody, ale jsou tak trpké, že se vůbec nedají jíst. Koruna poskytuje útočiště menším ptákům, kteří si v ní stavějí svá hnízda. Na větvích často sedávají dravci, v noci také sovy, kteří vyhlížejí svou kořist. I v letním žáru pod jejími větvemi najdu chladivý stín... Neohleduplní myslivci tento vzácný strom navždy poznamenali, protože do něho natloukli hřebíky a necitlivým způsobem si zde udělali posed. Ráda sedávám v její koruně a dívám se na krajinu, která ji obklopuje.“

29 Jeřáb břek u Lažánek

Druh: jeřáb břek (*Sorbus torminalis*)

Lokalita: Lažánky, lokalita Chrástky, v blízkosti staré vápenné pece na plošině mezi opuštěnými lomy

Parametry: stáří 150 až 180 let, výška asi 15 m, obvod kmene 230 cm

Navrhovatel: obec Lažánky – František Zetka

Do ankety Strom Tišnovska 2007 navrhujeme jeřáb břek rostoucí na plošině v blízkosti staré šachtové pece, u opuštěného vápencového lomu. Nedaleko je rovněž romantické jezírko, které vzniklo zatopením bývalého lomu na kaolín, který se v okolí naší obce těžil v letech 1906 až 1932.

Břek je typický strom vápencového podloží a spraší. Roste pomalu a na suchých stanovištích, jako je toto, jsou přírůstky velmi malé. Proto může být věk stromu ještě vyšší – až 200 let. Tento strom je jedním z nejmohutnějších břeků na Moravě. Podle odborného posudku se jedná o perspektivní exemplář ve stavu rané dospělosti, jehož zdravotní stav je velmi dobrý. Je připraveno jeho z památnosti, ke kterému by mělo dojít v nejbližší době.

Břeky patří mezi teplomilné dřeviny jižní Evropy, u nás jsou poměrně hojné na jižní Moravě, zatímco na Tišnovsku je jejich výskyt vzácností. Na jaře bohatě bíle kvetou, ale nejkrásnější jsou na podzim, kdy se obléčou do sytě žlutooranžové barvy a září tak mezi okolními stromy.

V roce 2008 byl tento strom zařazen mezi památné stromy a registrován pod názvem „ Jeřáb břek u staré vápenky“.

30 Tis u Samsonů

Druh: tis červený (*Taxus baccata*)

Lokalita: Vohančice, za domem č. 5

Parametry: stáří nelze přesně určit, výška 11,5 m, obvod kmene 210 cm

Navrhovatelé: obec Vohančice a Irena Ochrymčuková

Pověst praví, že za dávných dob se na rychtu ve Vohančicích (č. 5) přihnal zchvácený a rozedraný kupec, ztěžka se opírající o bič v ruce. Domáhal se od rychtáře pomoci. Když se trochu vzpamatoval a občerstvil, vyprávěl, že byl v lesích poblíž Deblína přepaden loupeživými rytíři a jejich pacholký. Ti tehdy řádili v širém okolí, číhali u cesty a brali projíždějícím kupcům a cestujícím jejich zboží a peníze. Kupec rychtáři a shromážděným vesničanům líčil, jak přišel o všechno – o vůz plný vzácného sukna, o tažné koně i o hotovost v měšci. Rychtář však mávl bezradně rukou a pravil: „Těžká pomoc, těžká rada, já jsem malý pán. Všichni se jich bojí, nikdo si s nimi neví rady. Co škod už natropili, kolika lidem ublížili. To se dřív tento tvůj bič zazelená, než někdo zkrátí deblínské rytíře.“

Ale rozlícený muž zarazil zmíněný bič u domovní zdi na dvoře a odešel si zjednat spravedlnost jinam. Po nějaké době a po mnoha dalších stížnostech se podařilo vojenskou mocí dopadnout, pochytat a potrestat rytířské lapky i s jejich pomocníky. Do Vohančic se přišel podívat i onen před časem oloupený kupec, kterému bylo něco z jeho majetku navráceno. A tu celý užaslý uviděl, že se násada jeho biče vražená do země u zdi vohanské rychty uchytila a zazelenala. Postupně z ní vyrostl mohutný strom, vzácný tis. Má podivný tvar, protože kupec násadu prý ve zlosti zarazil do hlíny obráceně, proti směru růstu. Tis roste u č. 5 dodnes, pověst se dodnes vypráví.

Tento nenápadný přízemní domek naproti zámku býval v minulosti skutečně rychtou a zajímavá je i jeho novější historie. V roce 1919 se zde narodila malířka Zdeňka Samsonová, choť akademického malíře Emanuela Ranného. Starobylého tisu si celá rodina, jejíž potomci zde dodnes žijí, velmi vážila, a paní Zdeňka ho několikrát malovala.

„Tis u Samsonů“ se stal vítězem třetího ročníku ankety Strom Tišnovska a jako každý vítěz této ankety byl přihlášen do soutěže Strom roku. Odborná komise ho ocenila titulem „Strom hrdina 2008“.

31 Tisy v Žernůvce

Druh: Tis červený (*Taxus baccata* L.)

Lokalita: Žernůvka, za bývalým hospodářským stavením

Parametry: tis samčí: stáří asi 200 let, výška asi 10 m, obvod kmene 224 cm

tis samičí: mladší než samčí, výška 9 m, obvod kmene 99 cm

Navrhovatelka: Dagmar Fetterová

Stromy mají kouzelnou moc: Když je citlivý člověk v jejich těsné blízkosti, cítí se dobře. Tuto sílu mají i tisy, mé oblíbené stromy. Tis je u nás zařazen na seznam zvláště chráněných druhů rostlin a ještě navíc mezi druhy silně ohrožené. Z lesů prakticky vymizel a je chápán spíše jako parkový strom. Tis má z našich jehličnatých dřevin nejtvrďší dřevo, neobyčejně trvanlivé a přitom pružné. Celá dřevina kromě červených plodů – míšků je jedovatá. Roste pomalu a dobře snáší zmlazení. Proto se s oblibou užívá i na živé ploty. Tisy se dožívají vysokého věku, nejstarší tis na Moravě roste u nedalekého hradu Pernštejna a má dle pověsti téměř 1 000 let.

Tisy jsou dvoudomé větrosnubné dřeviny samčí a samičí. Mnou navrhované stromy jsou také jeden samčí a jeden samičí, tedy vlastně „tisoví manželé“. Stáří samčího odhaduji na více než 200 let. Do jeho kůry již zarůstá cedulka s označením „Skupina stromů chráněných státem“. Samičí strom vypadá mladší a je štíhlejší. A kde „tisoví manželé“ rostou? V obci Žernůvka nedaleko Tišnova, za bývalým hospodářským stavením, kde nyní přebývají řádové sestřičky Domova sv. Alžběty pečující o seniory. Tisy rostou v ovocném sadu, žádným jiným stromem nejsou omezovány, mají tedy krásnou pravidelnou korunu a jsou zdravé. Větve obou stromů se proplétají, jako by to opravdu byli „tisoví manželé“.

Zatím jsem se nedopátrala nic o historii tisů, ani u řádových sestřiček. Ty však přislíbily, že seznámí obyvatele domova s těmito starobylými sousedy klášterního areálu, který je velkoryse rekonstruován včetně zahrady. Kousek odtud je také malý klášterní hřbitůvek.

Toto půvabné místo s krásnou přírodou určitě stojí za výlet završený setkáním s „tisovými manželi“. A třeba mi pak někdo poví historii dvou tisů na Žernůvce!

Druh: topol černý (*Populus nigra* L.)

Lokalita: Březina, u splavu na řece Svatce

Parametry: stáří asi 100 let, výška 30 m, obvod kmene 480 cm

Navrhovatel: obec Březina – Metoděj Pánek

Svratka sice neprotéká přímo středem naší obce, ale pro její obyvatele byla vždy důležitá. Dobové fotografie ukazují, že se v ní nejen koupávaly děti, ale také se tu pralo prádlo a napájel dobytek. Před asi sto lety bývaly její břehy téměř holé, dnes je lemují košaté stromy, hlavně olše a topoly. Mezi největší exempláře patří topoly u březinského splavu. Jsou nejen mohutné a krásné, ale také vzácné, protože se jedná o původní topoly černé, kterých je na Tišnovsku jen několik.

Toto místo je a bývalo oblíbeným cílem procházek a má mnoho obdivovatelů. Patří mezi ně i ing. Jan Lacina, který o něm ve svém textu o Svatce hovoří takto: „Od Štěpánovic se údolí Svatky rozevívá do Tišnovské kotliny. I v široké nivě pod městem zůstává řeka krásná. Do její klidné nazelenalé hladiny, vzduté březinským splavem, se z proutků vrb střemhlav vrhává modrý ledňáček. Na splavu hučívá Svratka téměř jako Niagara, ale v létě sotva teče. V horké dny je pak požitek zde usednout se sklenicí dobrého piva z Klimešovy hospody a chladit si ji v mělké vodě – i v parném červenci sem přitéká voda z Víru studená.“

Stromy přihlášené do ankety v roce 2005

- 1) Hrušeň v Předklášteří
- 2) Lípa u kostela v Malhostovicích
- 3) Lípa u Železného
- 4) Lípy u Hlubokých Dvorů
- 5) Jírovec v Olší
- 6) Borovice u Villy Franke v Tišnově
- 7) Vrba v Hlubokých Dvorech
- 8) Lípa v Březině
- 9) Jeřáb břek u koupaliště v Tišnově
- 10) Hrušeň u Ranných ve Štěpánovicích
- 11) Dub u nemocnice v Tišnově
- 12) Javor mléč u školy Smíškova v Tišnově
- 13) Lípy před hostincem Humpolka v Tišnově
- 14) Buk v Hlubokých Dvorech
- 15) Platan před Arnikou v Tišnově
- 16) Topoly u splavu na Březině

Stromy přihlášené do ankety v roce 2006

- 1) Lípa na Kukýrně v Tišnově
- 2) Jalovec u Blahoňova
- 3) Platan před Arnikou v Tišnově
- 4) Babyka v Borači
- 5) Jírovec v Herolticích
- 6) Javor jasanolistý na Kukýrně
- 7) Lípa u bývalého mlýna v Drásově
- 8) Vrba v Hlubokých Dvorech
- 9) Jubilejní platan v Hlubokých Dvorech
- 10) Třešně na Stanoviskách
- 11) Alej višňů na Hybešově ulici v Tišnově
- 12) Jeřáb břek u koupaliště v Tišnově
- 13) Lípy v Chytálkách
- 14) Smuteční vrba v Lomničce
- 15) Červený buk v Lomnici
- 16) Borovice u Komerční banky v Tišnově
- 17) Topoly u splavu na Březině
- 18) Ořešáky v zahradě gymnázia v Tišnově

Stromy přihlášené do ankety v roce 2007

- 1) Cypřišek u Nelepče
- 2) Lípy v Černvíru
- 3) Lípy v Borači
- 4) Třešeň v Úsuší
- 5) Platan v Šerkovicích
- 6) Alej lip u hradčanské zastávky
- 7) Tisy v Žernůvce
- 8) Jeřáb břek u Lažánek
- 9) Žižkův dub
- 10) Tis u Samsonů
- 11) Lípa za kostelem a lípa u školy v Malhostovicích
- 12) Lípa u Železného
- 13) Červený buk v Lomnici
- 14) Lípa u Brněnského kříže
- 15) Jírovce v Malhostovicích
- 16) Hruštička u Bučkova mlýna
- 17) Lípa v Nuzířově
- 18) Lípa u kapličky v Hájku
- 19) Pinus Medusa
- 20) Lípa v Lažánkách
- 21) Bohunčina lípa
- 22) Třešeň v Hlubokých Dvorech
- 23) Skupina akátů na Úlehlách
- 24) Jabloně pod Květnicí
- 25) Jasan a lípy u božích muk a křížku v Tišnově
- 26) Dub na Sokolí skále
- 27) Vojtovy lipky v Malhostovicích

Mapa I: Stromy v Tišnově a Předklášteří

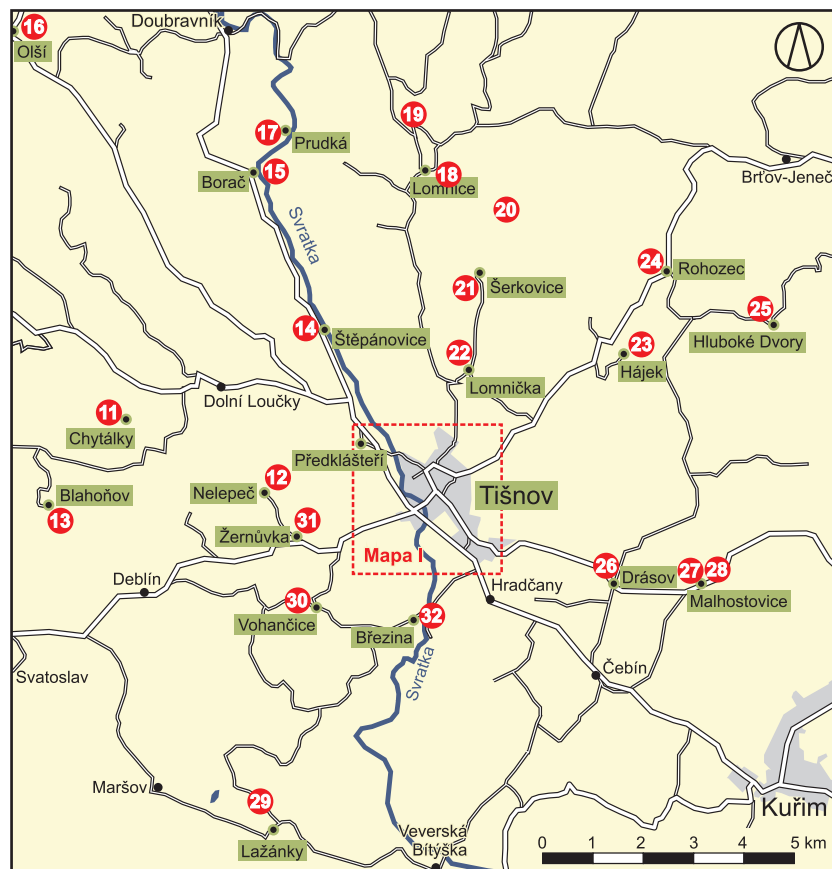
- 1 – Dub u nemocnice
- 2 – Borovice u Villy Franke
- 3 – Ořešáky v zahradě gymnázia
- 4 – Lípy před hostincem Humpolka
- 5 – Platan před Arnikou
- 6 – Lípa na Kukýrně
- 7 – Jabloně pod Květnicí
- 8 – Alej višňí na Hybešově ulici
- 9 – Alej lip u Hradčanské zastávky
- 10 – Hrušeň v Předklášteří

Legenda

- Olsí obec, ve které se nachází významný strom
- Čebín ostatní obce
- 16 značka s pořadovým číslem stromu vyznačující jeho přibližnou polohu
- T silniční komunikace

Mapa II: Stromy Tišnovska

- 11 – Lípy v Chytálkách
- 12 – Cypřišek u Nelepče
- 13 – Jalovec u Blahoňova
- 14 – Hrušeň u Ranných
- 15 – Babyka v Borači
- 16 – Jírovec v Olši
- 17 – Dub na Sokolí skále (Prudká)
- 18 – Červený buk v Lomnici
- 19 – Bohunčina lípa
- 20 – Žížkův dub
- 21 – Platan u Besénku
- 22 – Smuteční vrba v Lomničce
- 23 – Lípa u kapličky v Hájků
- 24 – „Pinus medusa“ u Rohozce
- 25 – Skupina akátů na Úlehlách
- 26 – Lípa u bývalého mlýna v Drásově
- 27 – Lípa u kostela v Malhostovicích
- 28 – Hruštička u Bučkova mlýna
- 29 – Jeřáb břek u Lažánek
- 30 – Tis u Samsonů
- 31 – Tisy v Žernůvce
- 32 – Topoly u splavu na Březině

STROMY TIŠNOVSKA

Výběr z ankety Strom Tišnovska 2005–2007

Texty a fotografie: navrhovatelé stromů

Úvod: Jana Koudelová

Redakce textové části: Helena Pernicová

Mapky: Kateřina Koudelová

Grafická úprava: Hana Dohnálková

Vytiskl ARTAX, a.s. v nákladu 500 kusů